

KOFFIJBERG K., VOSLAMBER B. & VAN WINDEN E. 1997. *Ganzen en zwanen in Nederland: overzicht van pleisterplaatsen in de periode 1985-94*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. ISBN 90-72121-02-3. 274 p. Prijs f 31,- (incl. verzendkosten) op girorekening 2905988 t.n.v. SOVON Vogelonderzoek Nederland te Beek-Ubbergen, o.v.v. "ganzen & zwanen 1985-94".

Ganzen en zwanen in Nederland mogen zich verheugen in een grote belangstelling. Aantallen en verspreiding van desbetreffende soorten zijn dan ook goed beschreven. Gezien het belang van Nederland voor deze groep vogels is het desalniettemin zaak om de aantalsontwikkeling en verspreidingspatronen nauwgezet te volgen, hetgeen op een voortreffelijke wijze is gedaan door de schrijvers van dit fraaie document. In een kleine 300 pagina's wordt het succesverhaal gedaan van de toename in aantallen zwanen en ganzen, verandering in verspreiding en weergave van de kerngebieden in Nederland. Dankzij de inzet van zo'n 700 vrijwilligers is een gedegen overzicht verschenen voor de periode 1985-94, en wordt deze gespiegeld aan de voorafgaande 20 jaar. Voor ganzen wordt voortgeborduurd op het overzicht van Van den Bergh (1985), terwijl voor zwanen dit het eerste integrale overzicht voor de Nederlandse situatie is. Kortom, hapklare kennis omtrent deze intrigerende groep vogels over een tijdsspanne van maar liefst 35 jaar!

De basis van dit werk vormen de 16 500 tellingen, welke zijn verricht in de maanden september t/m mei 1985-94. Op een heldere wijze wordt uit de doeken gedaan hoe bij het verzamelen, de verwerking en de presentatie van gegevens te werk is gegaan. Alhoewel niet geheel duidelijk wordt welk deel van Nederland nu feitelijk geteld is, staat voorop dat vrijwel alle voor watervogels belangrijke gebieden gedekt zijn. De auteurs hebben gekozen voor de bespreking op basis van pleisterplaatsen. Achterin het boekwerk is een compleet overzicht te vinden van deze pleisterplaatsen en geassocieerde slaapplaatsen met per soort aantallen voor de perioden 1979-84, 1984-89 en 1989-94. Iedereen kan zijn of haar favoriete gebieden opzoeken en zien hoe de waargenomen aantallen zich verhouden tot de Nederlandse en de flyway populatie. Klaarblijkelijk was reeds voorzien dat dit niet het meest aansprekende deel van het boek zou worden. Dit hoofdstuk is dan ook opgefleurd met veelal haarscherpe foto's, waarvan een aantal je daadwerkelijk weer plaatst in het veld, kijkend naar - bijvoorbeeld - de noeste graas en graaactiviteit van Grauwe Ganzen in een stoppelveld.

De meest wezenlijke informatie is te vinden in de uitgebreide soortbesprekingen. Voor elke soort apart (Knobbelzwaan, Kleine Zwaan, Wilde Zwaan, Taigarietgans, Toendrarietgans, Kleine Rietgans, Kolgans, Grauwe Gans, Brandgans, Rotgans) wordt een gedegen overzicht van de bestaande kennis gegenereerd. In het kort wordt geschets waar op de aardbol de soort zich voortbeweegt, en in welke aantallen. De aantalsontwikkeling in Nederland wordt beschreven aan de hand van overzichtelijke figuren, welke veelal gebaseerd zijn op seizoensmaxima. Voor zwanen wordt de periode 1970-

94 gedekt, terwijl voor ganzen indrukwekkende tijdreeksen vanaf 1960 ten tonele worden gevoerd. Het sterke punt van de teksten omtrent aantalsontwikkeling is dat ze zijn ingebed in een internationaal kader. Voor de ganzen wordt aan de hand van stippenkaarten de periode 1985-94 met 1960-74 vergeleken. Eveneens worden stippenkaarten gebruikt om het verschil in verspreiding over Nederland tussen strenge en zachte winters aan te geven. Per soort wordt vervolgens een pagina vullende kaart van Nederland gepresenteerd met daarin aangegeven de ligging van de belangrijke pleisterplaatsen. Alle gebieden waar ten minste één maal >1% van de flyway populatie is waargenomen, blinken hierin op. In overzichtelijke tabellen zijn aantallen per maand voor de periode 1985-94 te vinden, en voor een aantal deelgebieden zijn aantallen per maand in grafieken afgedrukt. Als toegift wordt informatie gegeven over terreingebruik en voedselkeuze op een eenvoudige doch doeltreffende wijze, waarbij de beschikbare literatuur goed is benut. Voor velen zal dit welkome informatie zijn.

In tegenstelling tot veel telrapporten laten de auteurs het niet bij opsommingen: zoveel mogelijk worden de gepresenteerde aantallen ook geïnterpreteerd. In een bondig discussie hoofdstuk wordt duidelijk gemaakt wat er van Nederland aan de hand is en hoe de aantalsontwikkelingen te plaatsen zijn in een algemeen kader. In dit zeer leesbare hoofdstuk valt eens te meer op hoe goed de schrijvers van de literatuur gebruik hebben gemaakt. Er is zelfs een grafiek uit een Diplomarbeit van de Universiteit in Osnabrück te vinden waarin overduidelijk de invloed van bejaging op de verdeling van ganzen wordt aangegeven. Argumenten die het algemene patroon van een sterke toename in aantallen ganzen en zwanen kunnen verklaren, worden zorgvuldig uitgelegd en geven de lezers de juiste bagage die nodig is om de patronen die in de voorafgaande pagina's zijn geschetst, op hun waarde te schatten.

Weinig doet vermoeden dat dit glanzende overzicht "rapport" genoemd wordt. Dick Visser heeft zijn artistieke gaven weer eens getoond en een sprankelende kaft gefabriceerd. De lay-out is zorgvuldig en plezierig, en de figuren zijn inzichtelijk. Ook zijn de tekeningen van Jos Zwarts een genoegen om naar te kijken. Is er dan niets mis met dit boekje? Jawel, men heeft toch wat steken laten vallen. Zo is er niet altijd overeenstemming tussen pleisterplaatsfiguren en stippenkaarten, hoewel dezelfde data de grondslag vormen. Eveneens zitten er missers in de aantalsklassen zoals gepresenteerd onder de pleisterplaatsen, worden wonderlijke afkortingen bijgeleverd in de voedselgrafieken, is de methode niet overal even doorzichtig, en zijn een aantal teksten ietwat langdradig. Al deze zaken vallen echter in het niet bij de enorme prestatie die de schrijvers hebben geleverd door dit uitdagende boek te schrijven, die een ieder die ook maar enigszins in watervogels is geïnteresseerd, niet mag missen. Deze uitgave SOVON nieuwe stijl moet voor vrijwel elke teller een enorme stimulans zijn. Laten we zorgen dat de veranderingen in de komende decennia op de voet gevolgd worden. Wij zijn het verplicht aan de meer dan één miljoen zwanen en ganzen die vol vertrouwen jaarlijks ons land bezoeken. - René van der Wal